

דף לג.

עין משפט א.

הו"מ סימן כה פנייה א

א. כל עדיין שדן דיני ממונות וטעה אם טעה במציאות או בדברים הגלויים והידועים כגון דינים המפורשים במשנה או בגמרא או בדברי הפוסקים חוזר הדין פ' ודנים אותו כהלכה ז', ואפי' שילם כבר בעל הדין מה שנתחייב.

ב. אם אי אפשר לחזור, כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת

ע. לשון הרמב"ם פ"ו מסנהדרין ממשנה בסנהדרין ל"ב ע"א וכתב ששם שם בדף ל"ג. והיינו מי שמורשה לדון שהוא יחיד מומחה או אינו מומחה אבל קיבלוהו עליהם, או ג' הדיינות אפי' לא קיבלו אותם עליהם, אבל אחד הדיוט או שניים ולא קיבלוהו אין דינו דין ואפי' לא טעו. וגם אם אי אפשר להחזיר כגון שהלך זה שנטל למדינת הים, חייב הדיין לשלם מביתו אפי' לא נשא ונתן ביד והדין חוזר, זו דעת הרי"ף, ולדעת בעל המאור פטור דהבעל דין פשע שלא היה לו להניחו לדון בשלו, אם לא שנשא ונתן ביד ע"י כפייה דאז לכו"ע הוי גזלן וחייב מביתו, נתיבות בחידושים ס"ק א'. ובטעה בדבר משנה אפי' שלושה מומחים ואפי' קיבלום, חוזרים, כ"כ הטור וב"י בשם רי"ו.

פ. וכתב התשב"ץ בח"ב סי' ט' דמ"מ אותו דיין לא נפסל לדון אחר כך בדין אחר, לפי שכל דיין עשוי לטעות שאפי' גדולי התנאים טעו, אבל אם אינו זהיר בתלמודו והרבה מדיניו היו טעות אפשר לפוסלו, אך אינו פסול אלא לדון כיחיד מומחה, אבל להצטרף לג' אינו נפסל. והביאו הפ"ת ס"ק א'. ואם טעה במציאות כ"ש הוא מטעה בדבר משנה, ש"ך ס"ק ט' ובריב"ש סי' תצ"ח ובשו"ת מהרשד"ם אבהע"ז סי' י"ז ד"ה ועצור ופשוט הוא.

צ. וכל דיין יכול להחזיר את הדין כ"כ התוס' בכתובות נ' ע"ב ד"ה אמר, ויש חולקים וסוברים דוקא הדיין הטועה צריך להחזיר הדין כ"כ בשמ"ק קמא י"ב ע"א. ועיין בחוות יאיר בסוף הספר שכתב דכל מה שסתם הב"י ולא חלקו עליו הבאים אחריו הוי דבר משנה, ובמקום שהביא הרמ"א דעת החולקים והסכים עמהם ג"כ, באותם מקומות שקיבלו הוראתו הוי דבר משנה. ובמקום שכתב הרמ"א י"א ולא הכריע, הכרעת הסמ"ע והש"ך קובעת. ואם טעה בכך הוי בדבר משנה, ואם אין הכרעה אין להוציא ממון. ובמקום שחלק הש"ך על הסמ"ע הלכה כהש"ך שהוא אחרון, והוי כדבר משנה ואף להוציא ממון, וסיים אף שקשה מאוד להוציא ממון נגד הסמ"ע ע"ש ובפ"ת ס"ק א'.

ודבר שהש"ס העלה בתיקו קימ"ל המוציא מחבירו עליו הראיה, וטעה ופסק להוציא הוי טעה בדבר משנה. ואם כבר התפיס לבעל דין תלוי במחלוקת הפוסקים אי מהני תפיסה בתיקו, מ"מ כאן הדיין פטור לשלם לכו"ע. עיין בחידושים ס"ק א'.

הים, או שהוא אלם, או שהדיין ^ז טימא דבר הטהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה, וכבר האכילוהו לכלבים וכיוצא בזה, הרי אלו פטור מלשלם ^ז אע"פ שגרם להזיק, שלא נתכוון להזיק ^ש ויש חולקים. אבל אם נשא ונתן ביד חייב לשלם, וי"א גם בזה פטור.

עין משפט ב.ג.ד.ה. הו"מ סימן כה פעיף ב

ב. ג. טעה הדיין ^ח בשיקול הדעת כגון דבר שהוא מחלוקת תנאים או אמוראים ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש, ועשה כאחד מהם ולא ידע שכבר פשט למעשה כדברי האחד ^א בכל העולם, אם היה דיין זה מומחה שנטל רשות, או לא נטל רשות אבל ^ב קיבלוהו עליהם, ^ג חוזר

ק. היינו אחרי שטימא, לא דיקדקו והניחו לטמא בשרץ, דשוב אינו יכול לחזור מהוראתו ולומר טהור הוא. סמ"ע.

ר. ואף שקימ"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי ואפי' בלא נתכווין, מ"מ בדיין פטור דאל"כ לא ירצה שום אדם להיות דיין, אבל אם נשא ונתן ביד אפי' שלא ע"י כפייה חייב הדיין, כ"כ הש"ך ס"ק ד'. ועיין באר היטב ס"ק ד' דמחלק בין גרמא הבא ע"י הוראת הדיין לבין גרמי.

ש. טור בשם הרא"ש, ויש חולקים וסוברים דחייב לדעת ר"מ דקניס שוגג אטו מזיד אף בלא נתכוון. ועיין סמ"ע ס"ק ח', ואפי' מומחה וקיבלוהו בטעה בדבר משנה אין חילוק ביניהם, סמ"ע. והש"ך חולק וסובר דאם הוא מומחה וקיבלוהו אף בטעה בדבר משנה פטור בכל ענין לכו"ע. והש"ך הכריע כדעה ראשונה במחבר שהוא הרי"ף והרמב"ם. ובנשא ונתן ביד לדעת הרשב"א הוי כגורם להזיק ולא מזיק ממש ופטור, ולדעת הב"י והש"ך בס"ק א' הוי מזיק בידיים וחייב.

ת. מימרא דרב פפא שם בסנהדרין ל"ג ע"א.

א. לאו דוקא בכל העולם, כ"כ הש"ך אלא ה"ה בכל המדינה שהוא בתוכה כגון במצרים שקיבלו הוראת הרמב"ם.

ב. אפי' לא קיבלוהו בפירוש אלא שבאו מעצמן לדון לפניו מקרי קבלה כ"כ הש"ך.

ג. כסברת הרי"ף הסובר דבזמן שהדיין פטור מלשלם אמרו חכמים שיחזור הדין משום פסידא דבעל הדין, אבל הרא"ש חולק על דין זה וס"ל דאין הדין חוזר. עיין סמ"ע ס"ק י"ד וש"ך ס"ק י"ד.

הדין, הואיל והוא ד' מומחה. ואם אי אפשר להחזיר פטור מלשלם, ואפי' נשא ונתן ביד, דהיינו שהוציא ממון מידי הנתבע ונתנו לידי התובע. וג' הדיוטות דינם כיחיד מומחה שקיבלוהו עליהם לענין זה.

ח"מ סימן כה סעיף ג

עין משפט וז.

ד. אבל אם היה המומחה שלא נטל רשות ולא קיבלו אותו עליהם בעלי הדין, או אינו מומחה ואפי' קיבלו אותו עליהם, וטעה בשיקול הדעת אם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי ה' וישלם מביתו, ואם לא נשא ונתן ביד י' חוזר הדין, ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו.

* וי"א דאפי' לא נשא ונתן ביד אין הדין חוזר ז' ומה שעשה עשוי וישלם מביתו. וכל זה בלא קיבלוהו עליהם אבל קיבלו אותו עליהם בין לדין בין לטעות, לא ישלמו אפי' טעו בשיקול הדעת, דמה להם לעשות. וה"ה בזמן הזה שדנים ע"פ הכרח הקהל לא ישלמו אפי' טעו. ומ"מ יש להם לחזור אם טעו אפי' בשיקול הדעת, ואם אינם רוצים לחזור צריכים לשלם כל זמן שלא ה' הוצא הממון ע"פ הפסק.

* וכשצריכים לשלם, אם היו ג' כל אחד משלם שלישי, ואם פסקו מכח הרוב שניים שחייבו ישלמו שלישי כל אחד, והשאר יפסיד, ואם היו ה'

ד. אפי' בזמן הזה שייך מומחה אם הוא יודע בש"ס ופוסקים וסברתו ישרה, ומנוסה בדינים ולא נמצא בו טעות. אבל גם צריך שיהיה ידוע ומפורסם למומחה, כ"כ הש"ך ס"ק י"ג. ועיין בקצות ונתיבות בחידושים ס"ק כ"א.

ה. רי"ף סנהדרין פ"ד, רמב"ם פ"ו הלכה ג' וישלם לנתבע כפי הממון שהפסידו.

ו. אפי' כבר הוציאו הממון מחזירים הדין.

ז. דעת הרא"ש והטור ודעת המאור בש"ך ס"ק כ"ח ואפי' אם אפשר להחזירו מה שעשה עשוי וישלם מביתו, אולם לדעת הרמ"ה בש"ך ס"ק כ"ט דאם התובע עדיין לא הוציא הממון שפסק לו הדיין חוזר הדין, ומבטל את פסק הדין.

ח. ש"ך ס"ק ל"ו וס"ק ל"ז בדעת הרמ"א כאן בשם המרדכי בריש סנהדרין, ועיין בשער המשפט ס"ק י"א, ועיין בתומים דחייב הדיין לחזור מדין השבת אבידה וכופין אותו על כך אם לא הוצא הממון עדיין, ועיין בסמ"ע ס"ק כ"ד. אומנם אם קיבלוהו עליהם גם לקיים כל מה שיפסוק הדיין אפי' לא הוצא הממון אז הדין קיים ופטור מלשלם.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

דיינים ושלושה חייבו וטעו, משלמים הכל בין השלושה שחייבו

ה. כל מקום שיש ספק בדין, ^ט אין מוצאין ממון מיד המוחזק. ואם הוא בהוראת איסור והיתר אם הוא דבר באיסור תורה פוסקין לחומרא, ואם זה באיסור דרבנן פוסקין להקל, ודוקא בשני החולקים הם שווים אבל אין סומכין על דברי קטן נגד דברי הגדול ממנו ^י בחכמה ובמנין, אפי' בשעת הדחק. אא"כ היה גם הפסד מרובה.

ו. יחיד ורבים ^כ הולכים אחר הרבים בכל מקום, ואפי' אין הרבים מסכימים מטעם אחד אלא כל אחד יש לו טעם אחר.

ז. פירשו בעלי הדין שמקבלים את הדיין בין לדין ובין לטעות, ^ל וטעה בדבר משנה נחלקו הפוסקים אם מועילה קבלה זו, אבל אם כתבו ^מ בפירוש בין לדין בין לטעות ואפי' בדבר משנה מהני.

ט. ואם הדיין פסק היפך מזה י"א דהדין חוזר כטעה בדבר משנה, וכך דעת הנ"י, ויש אומרים שאם כבר הוציאו הממון אינו חוזר שהרי אם תפס אין מוציאין, כ"כ בש"ך. ואם מהני תפיסה בדבר שיש בו מחלוקת לומר קים לי, עיין סמ"ע. ועיין במהרי"ק שורש צ"ד.

י. ואם אחד גדול בחכמה והשני גדול במנין פי' בתלמידים הרבה או שרוב התלמידים אומרים כמותו הולכין אחרי הגדול במנין. סמ"ע.

כ. ובאיסור מן התורה אין הולכין אחר רבים אם מסכימים להקל משני טעמים, כגון באיסור אשת איש. וכל זה באיסור והיתר אבל בממון עיין בכללי תפיסה בסוף סי' כ"ה.

ל. רדב"ז ח"ד סי' נ"ד סובר דאין קבלה מועילה לטעות בדבר משנה, והמריב"ל מסתפק בדבר בחלק ג' סי' ל"ב.

מ. מהרשד"ם סי' ל"א.